

ST!

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ŞEHİR TİYATROLARI

Nâzım Hikmet

YOLCU

Yöneten: Orhan Alkaya

Müzik: Cem İdiz Koreografi: Dolun Doğan Sahne Tasarımı: Özlem Karabay

Giyisi Tasarımı: Deniz Bilgili Işık Tasarımı: Kemal Yiğitcan Dramaturgi: Halil Ünsal

İST!

Genel Sanat Yönetmeni: **Levent Üzümcü**

İzmir Büyükşehir Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi: **Dr. Cemil Tugay**

Hazırlayan: **İletişim Direktörlüğü**

Prömiyer: **1 Mayıs 2024**

Oyun Süresi: **1 Saat 30 Dakika (2 Perde)**

Baskı: **2. Baskı - Ekim 2024**

Mimar Sinan Mahallesi, 1395 Sokak, No:9/39
Kültürpark 35220, Konak - İzmir

0 (232) 293 40 48

www.izmirsehirtiyatrolari.com

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı **Dr. Cemil Tugay**

İzmir Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın özenle ekilen tohumlarının filizlenmesini, yeşermesini bu kadim sanat kentinde yaşayan bir yurttaş olarak ben de büyük bir keyifle ve gururla takip ettim. Sağlam temeli, toprağa sıkıca sarılan kökleri ile henüz üç yaşında olmasına rağmen İzmirli'ne nefes aldırın bir kaynak haline geldi.

Kentimizin önemli bir değeri, görünen yüzü haline gelen tiyatromuzu daha da ileriye taşımak, bu fidanı bir ormana dönüştürmek için Şehir Tiyatroları'nın ışık saçan ekibiyle el ele, kol kola, omuz omuza bu yolu yürüyeceğimiz için heyecanlıyım.

Genç Şehir Tiyatromuz, toplumundan sorumlu sanat siyasetini sürdürecektir; üretimiyle tiyatro sanatının yücelmesine katkı sunacak; güzel İzmir'in sanat hayatına düşünce, duygu ve renk katacaktır.

Değerli seyircilerimiz, sizler de tiyatromuzun en önemli parçalarından birisiniz. Sizin alkışlarınızla ve desteğinizle daha da güzelleşeceğiz.

Hoş geldiniz diyor ve iyi seyirler diliyorum.

İzmir Büyükşehir Belediyesi
Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni
Levent Üzümcü

Kurulan her sahne sadece mesleğimiz için değil, toplum için de bir umut ışığıdır. O sahnede anlatılanlar, tartışılanlar her zaman bu umut ışığını güçlendirir. Tiyatro insanlığın anlatma ihtiyacının bir göstergesidir. Hepimizin birbirimizi anlamaya ve kendimizi bir başkasına anlatmaya ihtiyacı var. Gelin tiyatroya, anlatılan sizin hikâyenizdir.

Merhaba İzmir...

Yönetmen

Orhan Alkaya

Kısaca

Nâzım'ın ilk ve orijinal versiyonunu 1941'de yazdığı 'Yolcu' oyunu beni hep heyecanlandırmış, sahneleme arzusu uyandırmıştır. Bu yüzden taze tiyatromuzun Genel Sanat Yönetmeni Yücel Erten'in teklifini, iki yıl önce tereddütsüz kabul etmiştim.

'Yolcu'nun heyecan vericiliğinin birden fazla nedeni olduğunu söyleyebilirim. İlkın, 1939'da başladığı 'Kuvayi Milliye Destanı' yazımını, 1941'de bitirmiş ve aynı yıl 'Memleketimden İnsan Manzaraları'nı yazmaya başlamış olması elbette. 1938 Harp Okulu Davası, ardından 1939 Donanma Davası ile başlayıp 1951'e kadar süren son hapisaneler dönemi, Nâzım'ın en velût dönemi sayılabilir. Bu dönemde yazdığı büyük yapıtların ortak keseni, belirgin tarihsel/toplumsal meselelerin etrafında şekillenmiş olmalarıdır.

Vesselam Nâzım Hikmet, Karl Marx'ın 'Feuerbach Üzerine Tezler'de yazdığı ve yaygın haliyle 11. Tez olarak bilinen cümlesinin mükemmel bir karşılığını bütün hayatıyla içkinleştirmiştir: "Filozoflar dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde yorumladılar; oysa sorun onu değiştirmektir." Elbette, yazım üslûbu itibarıyla olmasa da, 'Yolcu'nun, sağlam bir metafor ufkunda şekillenmiş olması da beni kıskırtıyordu: Hiçbir trenin durmadığı bir tren istasyonu! 1921 senesi, Türkiye Bağımsızlık Savaşı'nın dalgalar halinde büyüdüğü tarihsel fonda, birbirini didikleyen üç farklı

karakterin hayata alabildiğine yabancılaşmış hikâyesi, dördüncü karakterin, Atlı'nın gelmesiyle sarsıntıya uğrar metinde.

Birden fazla bağlama, "tarihsel, sosyal, ekonomik şartların" denklemine vakıf olmadan herhangi bir "yorum"un yapılabileceğine inanmadım kendi yaşantımda. Bir iş yapmaya niyetlendiğimde, kendime altı soru sordum: Neyi, Niye, Kime, Kimlerle, Nerede, Ne zaman? 'Yolcu', 1. Büyük Paylaşım Savaşı sonrası, Çanakkale, Musul, Batum, Antep, Konya, Maraş, Urfa, Samsun, Bilecik, Kars, ardı sıra İstanbul'un İngilizler tarafından; Trakya bölgesi, Mersin, Adana, Afyon, Dört Yol'un Fransızlar tarafından; Antalya, Kuşadası, Bodrum, Fethiye, Marmaris, kısmen Konya, Akşehir'in İtalyanlar tarafından; İzmir ve geniş Ege coğrafyasının Yunanlar tarafından işgal edildiği bir tarihsel fonun içine yerleştirilmiş bir metindir. 2. Büyük Paylaşım Savaşı'nın içerisinde yazılmış olması da cabası.

Albert Einstein'ın "3. Dünya Savaşı'nda hangi silahların kullanılacağını bilmiyorum ama 4. Dünya Savaşı'nda taş ve sopalar olacağını biliyorum" demişliği vardır -ki itibara değer olduğunu düşünüyorum. 1990 başlarında ivme almaya başlayan yeni Büyük Paylaşım Savaşı'nı sadece ben görüyor olamam. Milei'den Meloni'ye, Trump'tan Modi'ye, Boris'ten, Macron'a, Sunak'a, emperyal güçler kalitenin dibinde gezinirken, altı soruma teker teker cevap verdim. Birinci cevap, büyük şair Nâzım Hikmet'in 'Yolcu' oyununu, aynı tarih diliminde yazdığı 'Kuvayi Milliye Destanı' fonunda

sahneye getirecektim. İkincisi, herkese, mütevazı bir “dikkat, faşizm” uyarısı yapmayı deneyecektim. Üçüncüsü, memleketimin insanlarına, Kusturica’nın ‘Underground’ filminin ilk ve son cümlesini dikkate almaları, bundan kaçınmak için tedbirden uzaklaşmamaları için bir öneride bulunacaktım: “Benim bir ülkem vardı.” Dördüncüsü bu işi, üstlerine titrediğim İzmir Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları sanatçılarıyla, kreatif ekibiyle, teknik ekibiyle birlikte yapacaktım. Üstelik yeni bir deneyim alanı araştıracaktık; oyuncular, bir oyundan çıkıp diğerine geçerek bütünü tamamlayacaklardı.

Dördüncü cevap, 1918’den başlattığım Bağımsızlık Savaşı tarihsel fonunu, 1922 Büyük Taarruz’uyla sınırlamış olmam ki, bu da İzmir’e selamımdır. Son cevap, her zaman olduğu gibi “şimdi ve burada” olmayı seçtim; önlenbilir felaketin kapı ağzında.

Bundan sonrası ‘Yolcu’yu taşıyacak şahane ekibimize ve seyircilerimize kalıyor. Yönetmen her zaman gider.

Müzik Gem İdiz

Dünya edebiyatının büyük ustalarından Nâzım Hikmet'in yapıtlarına beste yapmam söz konusu olduğunda, bestelemek ile onun şiirinde zaten var olan çok zengin ve güçlü müziği ortaya çıkarmak arasındaki ince çizgiyi gözetmek, çok dikkat edilmesi gerektiğine inandığım, önemsedğim bir konudur. Eski arkadaşım, yönetmen Orhan Alkaya 'Yolcu' oyunun için müzik yazmamı istediğinde aynı düşünce ve hassasiyetle çalışmaya başladım.

Öncelikle yönetmenin yorumunda belirli ölçüde harmanlanmış olan 'Yolcu' ve 'Kuvayı Milliye Destanı'nı yeniden ve tekrar tekrar okudum. Her okuduğumda farklı biçimlerin birlikte yoğrulduğu bir

müzik yelpazesi oluşmaya başladı kafamda. Kimi zaman yalın bir halk türküsü, kimi zaman ise görkemli bir senfoni ya da oratoryo duyuyordum. Nâzım zaten eseri evrensel boyutta ve en güzel şekilde bestelemişti. Enstrümanı daktilosuydu. Ben de kendi enstrümanım olan piyanomla onun bu müziğini ortaya çıkarmaya, yorumlamaya çalıştım.

BÜYÜK TAARRUZ

NAZIM HİKMET

CEM İDİZ

Piyano

A la ca kaa n lık ta

Pno.

bir çı nar di bin de Bey gi ri nin ba lın da du ran

Dramaturg Halil Ünsal

“Benim en korkunç düşman dediğim nesne ademoğlunun bütün bir insan soyunu sarsan felaketleri çabuk unutuverişidir. (...) Unutmamak için boyuna hatırlamak lazım. Bu hatırlama işini üzerine alacak ve en verimli bir yolda başaracak kuvvetlerden biri de sanattır. Edebiyat, resim, musiki, heykel, tiyatro, sinema bize unutmamamız gerek olan büyük felaketleri hatırlatmalıdır.”
(Nâzım Hikmet, Yazılar I, s. 172.)

‘Yolcu’, 1921 yılında geçtiğine dair referanslara sahip olduğumuz bir metindir. Kurtuluş Savaşı devam etmektedir ve oyunun final bölümünde gelen Atlı karakterinden öğrendiğimize göre de İnönü Muharebesi sonuçlanmıştır. Yazarın, karakterleri İstanbul’dan Anadolu topraklarına göç ettirmesinin amacının oyunun geçtiği esnada İstanbul’un işgal altında olduğunu belirtmek için olduğu öne sürülen düşüncelerdendir.

Savaş sürerken iç hesaplaşmalarıyla boğuşan üç karakter, Nâzım Hikmet’in tiyatro seyircisine tuttuğu ayna olarak yorumlanabilir. Yazara göre iç dünyasına dönen, yalnızca kendiyile ilgilenen birey bu halinden kurtulmalı ve bir amaç uğrunda toplumun yararına bir şey yapmalıdır. Tıpkı metindeki Makasçı’nın Atlı geldikten sonra içinde bulunduğu buhrandan silkinip Ankara’ya, silah fabrikasında çalışan arkadaşların arasına gitme kararı vermesi gibi. Kerem Karaboğa, Virgöl Dergisi’nin Ocak 2003’te yayımlanan sayısında, Atlı karakterinin aslında yazarın sözcülüğünü yaptığını ve “insanlığından çıkmış ilişkiler içerisinde, naif ve

insani duyarlığa sahip” bir figür olduğunu belirtir. Karaboğa, Nâzım Hikmet’in hitap ettiği gerçek seyirciyi sahneye bu tarz karakterlerle taşıdığını belirtmiştir.

Şaban Sağlık, Hece Dergisi’nin Ocak 2007’de yayımlanan Nâzım Hikmet Özel Sayısı’nda, ‘Yolcu’ oyunundan bahsederken “Kurtuluş Savaşı perde gerisindedir” ifadesini kullanır. İzmir Şehir Tiyatroları’nda, Orhan Alkaya tarafından yorumlanan bu rejide ise ‘Kuvâyi Milliye Destanı’nın birinci, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci baplarından yararlanılarak Cem İdiz tarafından bestelenen bölümlerle Kurtuluş Savaşı perde gerisinden sahneye taşmaktadır.

Sevda Şener, Nâzım Hikmet’in tiyatroya dair ilkelerini “sahnenin bütün teknik olanaklarını seferber etmek, cesur biçimsel deneylerden kaçınmamak, düşünsel kaygıdan da, estetik özenden de ödün vermemek” olarak sıralar. ‘Yolcu’ ve ‘Kuvâyi Milliye Destanı’nı birbirine kelepçelemiş bu rejinin de düşünsel kaygı, estetik özen, cesur biçimsel denemeler ve sahnenin bütün teknik olanaklarını kullanmak açısından bu ilkelere sadık kaldığı izleyiciler tarafından fark edilecektir.

Sahne Tasarımı Özlem Karabay

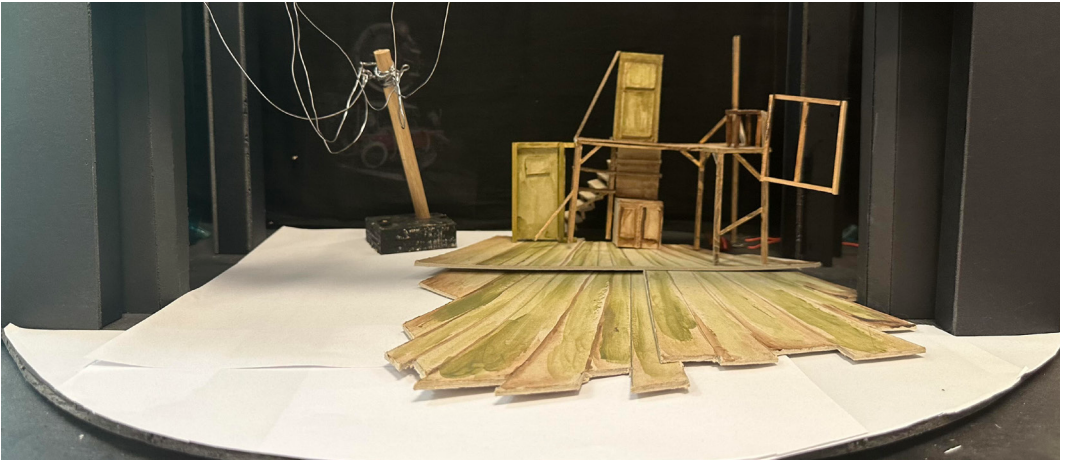
10 Şubat 1921. Henüz takvimlerde ve gazetelerde Osmanlıca, Rumca ve Fransızcanın bir arada kullanıldığı yıllar. Kurtuluş Savaşı'nın son dönemlerinde savaşın güncel durumundan sadece telgraf yoluyla haber alabilen, Anadolu'da bir demiryolu istasyonu.

Bu istasyonda, karın da etkisiyle dünyadan tecrit edilmişçesine yaşayan istasyon şefi, karısı ve istasyon makasçısı.

Atmosferi tasarlarken, oyunun geçtiği yer, her ne kadar istasyon binasına bağlı bir evin içi olsa da, öncelikli olarak bu üç kişinin çölü andıran geniş bir uzamda birbirlerine sıkışmışlığını vurgulamayı hedefledim. Sahnenin üçte birini oluşturan karla kaplı dış mekânın içinde, evi üç kotlu bir platformla sınırladım. İç mekânda, tren raylarının travers ahşaplarını anıştıran platformunda kullanılan zorlama perspektifle ve evin duvarsız, iskelet olarak kullanımıyla 'gerçekçi' histen uzaklaştırarak,

yakalamayı hedeflediğim biraz soyut ve şiirsel tasarım dilini, telgraf direğinin portala uzanan telleriyle bütünlemeye çalıştım. Böylelikle Kurtuluş Savaşı kadar sert bir gerçeği, Nâzım Hikmet'in şiirselliğiyle oyunun atmosferinde de birleştirmeyi önceledim.

Tasarımı kağıt üzerinden üç boyuta geçirme sürecinde günlerce birlikte çalıştığımız Ankara Ostim atölyelerine, bu süreçte imalat organizasyonuna destek veren Serpil Kozludere'ye, zor prosedürlere rağmen sonuca varabilmek için kahramanca çalışan İzBBŞT Müdürlüğü personeline, ekipteki oyuncu arkadaşlarıma, özverili çalışmaları için öncelikle oyunumuzun teknik ekibi ve tüm Sanat Teknik Direktörlüğü ekibimize, bana açtığı özgürlük alanıyla süreçte rahat hissetmemi sağlayan yönetmenimiz Orhan Alkaya'ya ve tiyatromuzu on ikinci oyununa ulaştıran Kurucu Genel Sanat Yönetmenimiz Yücel Erten'e teşekkürlerimi sunarım. İyi Seyirler...

Giysi Tasarımı Deniz Bilgili

Tipi başladı... Dışarıdaki söğüt ağacının dalları devrildi... Yolcular vagonu terk edemedi... Tek umutları zincirlerini kırmakken, sonsuz bekleyişin parçası oldular...

Giysilerinin beklemekten eskidiği, çaresizlikten renklerinin solduğu, yolcular gibi yıprandığı bir duygudan gelen tasarımlarımı siz değerli seyircilerimize sunmaktan dolayı son derece heyecanlıyım...

İyi seyirler dilerim.

Nâzım Hikmet, Kuvayi Milliye ve Yolcu Üzerine Bir Zamandizini

20 Kasım 1901 / Nâzım Hikmet Selanik'te doğdu (aile çevresinde 40 gün için bir yaş büyük görünmesin diye bu tarih 15 Ocak 1902 olarak anılmış, kendisi de bunu benimsemiştir). Aralarında Polonya'dan, Almanya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na gelip İslam dinini benimsemiş eski zaman paşaları da bulunan geniş ailesinde, Kurtuluş Savaşı'nda önemli görevler almış kişiler vardı.

1 Ocak 1921 / Mustafa Kemal'e silah, cephane kaçırın gizli bir örgütün yardımıyla dört şair, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Nâzım Hikmet, Vâlâ Nureddin, İnebolu yoluyla Ankara'ya gitmek üzere Sirkeci'den kalkan 'Yeni Dünya' adlı vapura gizlice bindiler.

4 Ocak 1921 / İnebolu'da kendileri gibi Ankara Hükümeti'nin kabul iznini bekleyen, Almanya'dan gelme öğrencilerle tanıştılar. Bu öğrenciler 'Spartakistler' olarak anılıyor, Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırlarını ilk tanıyan ülke olarak Sovyetler Birliği'nden övgüyle söz ediyorlardı.

10 Ocak 1921 / Beş altı gün kadar sonra Kuva-yı Milliye'den yalnız iki şaire, Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin'e izin geldi.

19 Ocak 1921 / İnebolu'dan Ankara'ya yaya olarak dokuz günde gelen Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin, Ankara'da Kuva-yı Milliye'nin çağrılısı olarak Taşhan'a yerleştiler.

tanıyordu. Muhittin Bey onlara ne görev vereceğini daha bilmiyordu. Birkaç gün dinlenmelerini, beklemelerini istedi.

Şubat 1921 / Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin bir iki hafta boş oturarak görev beklediler. Muhittin Birgen'in evindeki toplantılara katılıyor, Spartakistler'i dinliyorlardı. Bu toplantılara Sovyetler Birliği elçisi Budu Mdivani de geliyor, Ankara'da herkes bu ülkeyle dostluğun yararlarından söz ediyordu. Şubat sonuna gelindiğinde iki şaire hala görev verilmemişti.

Mart 1921 / Matbuat Umum Müdürü Muhittin Birgen, Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin'den İstanbul gençliğini

20 Ocak 1921 / Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin ilk gecelerini Taşhan'da geçirdikten sonra, Matbuat Umum Müdürlüğü'ne gittiler. Kendilerine çağrı gönderen bu kuruluştu. Matbuat Umum Müdürü Muhittin Birgen, Nâzım'ı da, Vâlâ'yı da çocukluklarından

milli mücadeleye çağıran bir şiir yazmalarını istedi. Üç sayfadan uzun bir şiiri üç gün içinde yazıp getirdiler. On bin adet bastırılıp dağıtılan şiirin yankıları o kadar büyük oldu ki, Millet Meclisi üyeleri böyle güçlü bir çağırının doğurabileceği sorunların nasıl çözüleceğini tartışmak gereğini duydular. Muhittin Birgen şiiri yayımlayıp dağıttığı için olumsuz eleştiriler aldı. Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin öğretmen olarak görevlendirilmek üzere Millî Eğitim Bakanlığı'na devredildiler.

Nisan 1921 / Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin Bolu'ya öğretmen olarak atandılar. Göreve gitmelerinden birkaç gün önce Celile Hanımın teyzesinin kocası İsmail Fazıl Paşa yazdıkları şiirle herkesin ilgisini çeken genç şairleri Meclise çağırarak Mustafa Kemal Paşa'ya takdim etti.

Mayıs 1921 / Yaya olarak Gerede üstünden Bolu'ya gittiler. Ramazan ayıydı. Padişah yanlısı tutucu kesimin ağırlığını duyurduğu bu kasabada dinsel görevlerini yerine getirmeyen gençlere düşman gözülle bakılıyordu. Bolu Ağır Ceza Mahkemesi Reis Vekili Ziya Hilmi onları koruması altına almak gereğini duydu.

Ağustos 1921 / Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin bir işe yaramadıkları görüşündeydiler. Cepheye gönderilmemişlerdi, Bolu'da ise karanlık güçlerin baskısı altındaydılar. Sovyetler Birliği'ne gitmeye karar verdiler. Arabayla Akçakoca'ya, oradan vapurla Zonguldak'a geçtiler.

21 Eylül 1921 / Zonguldak'tan bindikleri İtalyan bandıralı bir vapurla Trabzon'a vardılar. Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin Trabzon'dan Kars'a giden yolları o mevsimde aşmanın olanaksızlığını görerek Kafkaslar yoluyla gitmek üzere Batum'dan 'geçiş belgesi' aldılar.

Kasım 1921 / Tiflis'te Ahmet Cevat Emre ile tanıştılar. Ahmet Cevat'ın önerisi üzerine, Nâzım Hikmet ile Vâlâ

Nureddin emperyalizme karşı bir gazete çıkarmak üzere Batum'a döndüler. Aralarına Şevket Süreyya da katıldı.

Aralık 1921 / Bir süre sonra Ahmet Cevat'a Moskova'dan bir telgraf geldi. Doğu gençleri için açılacak bir okulda ders vermek isterse hemen yola çıkması bildiriliyordu. Bu yalnızca ona yapılan bir çağrıydı. Oysa Şevket Süreyya'nın karısı Leman'la birlikte, beş kişiydiler. Ahmet Cevat Tiflis'e, Stalin'in yakın arkadaşı olan Sergo Orconikidze'ye gitti. Durumu biliyordu, çağrı yapılmadan önce ona danışılmıştı. Ahmet Cevat'a yanındaki gençleri de Moskova'ya götürebileceğini söyledi.

Ekim 1924 / Moskova'da Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde (KUTV) okuyan Nâzım Hikmet, gizlice Türkiye'ye döndü ve Türkiye Sosyalist İşçi Köylü Partisi'nin yayın organı Aydınlık Dergisi'nde çalışmaya başladı.

Haziran 1925 / Mayıs ayında, bildiri dağıtmak suçuyla Türkiye Komünist Partisi üyesi 38 arkadaşı tutuklanıp İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmaya başlanan Nâzım Hikmet, yeniden Moskova gitti. Gıyabında yapılan yargılama sonunda Nâzım Hikmet 15 yıla mahkûm oldu.

Temmuz 1928 / Nâzım Hikmet gizlice sınırı geçerek

Türkiye'ye girdi. Sınırı izinsiz geçmek suçuyla yargılanmak üzere Rize'ye gönderilmeden önce Hopa Cezaevinde iki ay bekletildi. Ankara'ya gönderilmesine karar verildi. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nde,

önceki yargılanmalarından gerekli bilgilerin, belgelerin toplanması uzun sürdüğü için, ancak 4 Kasım'da başlayabilen duruşmalar 23 Aralık'ta sona erdi. Sonuçta tutuklanma tarihlerine göre, bütün cezalardan kurtulduğu anlaşıldı.

17 Ocak 1938 / Nâzım Hikmet, Beyoğlu'nda, Mediha Halasının oğlu Celâlettin Ezine'nin evinden gözaltına alındı.

18 Ocak 1938 / Ankara'ya götürülerek tutuklandı. Merkez Komutanlığı Cezaevi'nde ayrı bir hücreye kondu. 15 Mart 1938 Harp Okulu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde "orduyu ihtilale teşvik" suçlamasıyla yargılanmaya başladı.

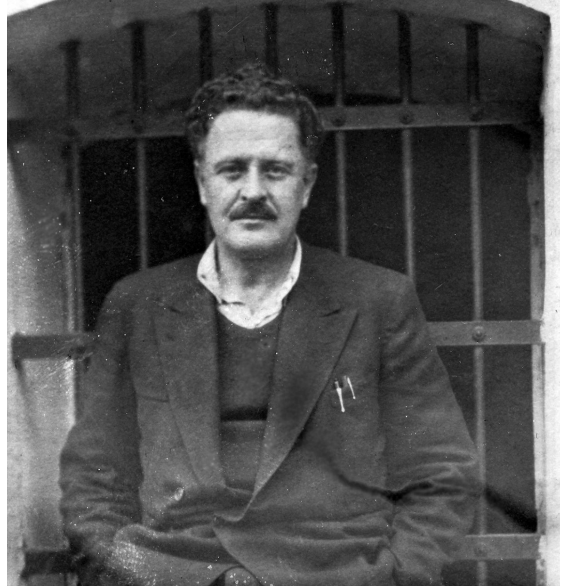
29 Mart 1938 / Dava sonunda suçlu bulunan Nâzım Hikmet 15 yıla mahkûm oldu.

10 Ağustos 1938 / Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi "askeri isyana teşvik" suçlamasıyla başladı.

17 Ağustos 1938 / Nâzım Hikmet, Atatürk'e suçsuz olduğunu anlatan bir mektup yazdı. Ancak bu mektubun

Atatürk tarafından okunması engellendi.

29 Ağustos 1938 / Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi, Nâzım Hikmet'i 13 yıl 4 aya mahkûm etti. Böylece toplam cezası 28 yıl 4 ay haline geldi.

1939-1941 / Tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Nâzım Hikmet 'Yolcu' oyununu cezaevinde yazdı.

1939 / Nâzım Hikmet, daha sonra üzerinde birçok değişikliklere gideceği 'Kuvayi Milliye'nin ilk halinin yazımını, hükümlü bulunduğu İstanbul Tevkifhanesi'nde tamamladı.

1941 / 'Kuvayi Milliye'nin büyük ölçüde bugün elimizdeki nüshalarla da örtüşen yazımı Bursa Hapishanesi'nde tamamlandı.

15 Temmuz 1950 / Demokrat Parti'nin seçimi kazanması üzerine çıkarttığı Genel Af Yasası'nın ardından Nâzım Hikmet, 12 yıl 7 ay sonra serbest kaldı.

Ağustos 1950 / Hiçbir eseri yayımlanmayan Nâzım Hikmet'e, İnkılap Kitabevi 'Kuvayi Milliye'yi basmayı teklif etti. Nâzım Hikmet, eser üzerinde değişiklikler yaparak, onu bugünkü son haline getirdi ve yayınevine teslim etti. Ancak yayınevi, telif ücretini peşinen ödemesine rağmen, kitabı basmadı.

17 Haziran 1951 / Nâzım Hikmet askere alınıp öldürüleceğinden şüphelenerek Türkiye’den kaçtı ve Sovyetler Birliği’ne gitti.

25 Temmuz 1951 / Bakanlar Kurulu Nâzım Hikmet’in Türk vatandaşlığından çıkarılmasına karar verdi.

3 Haziran 1963 / Nâzım Hikmet, Moskova’daki evinde kalp krizinden öldü.

1963 / Ölümünün ardından Nâzım Hikmet’in “zararsız” bulunan şiirleri, özellikle de ‘Kuvayi Milliye’ye ait kısımlar, aralıklarla Yön Dergisi’nde yayımlandı.

1965 / ‘Kuvayi Milliye’nin Nâzım Hikmet’in hapisten çıktıktan sonraki düzeltmelerini içermeyen daha eski bir nüshası, ‘Kurtuluş Savaşı Destanı’ adıyla Yön Yayınları tarafından yayımlandı.

1966 / Şerif Hulusi tarafından yayıma hazırlanan ‘Yolcu’, ‘Ocak Başında’ oyunuyla birlikte Pınar Yayınevi tarafından ilk kez yayımlandı.

1967 / Nâzım Hikmet’in ‘Yolcu’ oyunu Tuncel Kurtiz yönetmenliğinde Gen-Ar Tiyatrosu’nda ilk kez sahnelendi.

1968 / ‘Kuvayi Milliye’nin Nâzım Hikmet’in elinden çıkan son hali, bu adla ve eksiksiz olarak Bilgi Yayınevi’nce yayımlandı ve günümüze kadar geldi.

10 Ocak 2009 / Resmî Gazete’de yayımlanan Nâzım Hikmet’in Türk vatandaşlığından çıkarılmasına ilişkin 25 Temmuz 1951 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı’nın yürürlükten kaldırılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı’yla, Nâzım Hikmet yeniden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oldu.

Kaynaklar

Asım Bezirci; Nâzım Hikmet’in Tiyatro Anlayışı ve Oyunları Üstüne Kaynakça, Varlık Dergisi, Sayı 976. İstanbul, Ocak 1989.

Memet Fuat; A’dan Z’ye Nâzım Hikmet, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

Erkan İrmak; Kayıp Destan’ın İzinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Tuncel Kurtiz; Yolcu’nun Yolculuğu, Gen-Ar Tiyatrosu Dergisi, Sayı 2, İstanbul, 1967.

Fotoğraflar ‘Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı’nın internet sitesinden alınmıştır.

Nâzım Hikmet

14 Ocak 1902'de Selanik'te doğdu. 1919'da Bahriye Mektebi'ni bitirdi, Hamidiye Kruvazörü'ne stajyer bahriye subayı olarak atandı. 1920'de sağlık kurulu kararıyla askerlikten çıkartıldı. Ocak 1921'de Millî Mücadele'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçti. Cepheye gönderilmedi, bir süre Bolu'da öğretmenlik yaptıktan sonra Eylül 1921'de Batum üzerinden Moskova'ya gitti, Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde (KUTV) okudu. 1924'te Türkiye'ye döndü, bir yıl sonra yeniden Moskova'ya gitti, 1928'e kadar kaldı. 1928'de döndüğünde bir süre tutuklu kaldı. Şiirleri ile ilgili açılan pek çok davada beraat eden Nâzım Hikmet, 1933 ve 1937'de örgütsel faaliyetleri nedeniyle bir süreliğine tutuklandı. 1938'de bu kez "orduyu ve donanmayı isyana teşvik" suçlamasıyla tutuklandı ve toplam 28 yıl 4 ay hapis cezasına mahkûm edildi. 14 Temmuz 1950'de çıkan Genel Af Yasası'ndan yararlanarak, 15 Temmuz'da serbest bırakıldı. Yasal olarak yükümlülüğü olmamasına karşın, askerliğine karar alınmasını hayatına yönelik bir tehdit gördüğü için 17 Haziran 1951'de İstanbul'dan ayrıldı, Romanya üzerinden Moskova'ya gitti. 25 Temmuz 1951 tarihinde, Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığından çıkartıldı. Ölümüne kadar pek çok ülkeye seyahatler yaptı,

Fotoğraf: Lütfi Özkök

konferanslar verdi, şiirlerini okudu. 3 Haziran 1963'te Moskova'da vefat etti. Moskova'da Novodeviçi Mezarlığı'nda gömülüdür.

Edebiyatın yanı sıra, tiyatro ve sinema da Nâzım Hikmet'in ilgi alanına girmiştir. Moskova'da bulunduğu yıllar, bu iki sanat türünde Rusların öncülük ettiği çağa uygun düşmektedir. Pek çok filmin senaryolarını yazdı, çekimlerine katkıda bulundu. Gazete yazıları, romanları, öyküleri, çevirileri de olan Nâzım Hikmet'in yapıtları, 1938'den 1965 yılına dek Türkiye'de yasaklandı. 1965'ten başlayarak, çeşitli basımları yapılan yapıtları, "bütün yapıtları" kapsamında bir araya getirildi.

Oyunları; Ocak Başında, Kafatası, Bir Ölü Evi yahut Merhumun Hanesi, Unutulan Adam, Bu Bir Rüya'dır, Yolcu, Ferhad ile Şirin, Sabahat, Enayi, İnsanlık Ölmedi Ya, Allah Rahatlık Versin, Evler Yıkılınca, Yusuf ile Menofis, İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu?, İstasyon, İnek, Demokles'in Kılıcı, Tartüf-59, Kadınların İsyanı, Yalancı Tanık, Kör Padişah, Her Şeye Rağmen, Fatma, Ali ve Diğerleri.

Orhan Alkaya

1976'da, Yerinden Yönetim uygulamasına geçen İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın Kadıköy Tiyatrosu ekibine katıldı. 1979'da "kadrolu sanatçı" oldu, 17 Aralık 1980'de, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun "çalışmasında sakınca görülen" kişileri tarif eden maddesine istinaden, kırk üç arkadaşı ile birlikte Şehir Tiyatroları'ndan atıldı. 1989'da yeniden döndüğü tiyatrosunda yönetmen olarak birçok oyun gerçekleştirdi.

Tiyatrosundan uzak kaldığı dokuz yılda farklı şapkalar edindi; Gazetecilik, editörlük, reklamcılık, yayıncılık vb. Bir dönem sinema ve tiyatro eleştirisi yazdı, şair ve deneme yazarı olarak tanındı. Yeni Yüzyıl, Demokrasi ve Birgün gazetelerinde, T24'te (Hakkı Devrim'in tabiri ile) köşe kadılığı yaptı. Tiyatro... Tiyatro dergisinin kurucularından ve bir dönem Genel Yayın Yönetmenliği'ni üstlendi.

Fotoğraf: Kadir İncesu

Bir dönem Türk Tiyatrosu Dergisi'nin Genel Yayın Yönetmenliği'ni yaptı. Mayıs 2006'da Şehir Tiyatroları sanatçılarının oylarıyla Yönetim Kurulu'na seçildi. Ocak 2008'de Genel Sanat Yönetmenliği'ne getirildi. 2009 Haziran'ında yönetmen kadrosuna geri döndü. Âsûde isminde bir kızı var.

Yönettiği oyunlardan bazıları; Sığıntılar (Slawomir Mrozek), Bezik Oynayan Kadınlar (Edip Cansever'den kendi kurgusu), Gölge Ustası (Yeşim Dorman, Yıldırım Türker), Sahibinin Sesi (Sevim Burak), Godot'yu Beklerken (Samuel Beckett), Sersem Kocanın Kurnaz Karısı (Haldun Taner), Odada Savaş (Martin Walser), Hadi Öldürsen Canikom (Aziz Nesin), Rosenbergler Ölmemeli (Alain Decaux), Ayaktakımı Arasında (Maksim Gorki), Bir Halk Düşmanı (Henrik İbsen).

Yazan: **Nâzım Hikmet** Yöneten: **Orhan Alkaya**
Müzik: **Cem İdiz** Koreografi: **Dolun Doyran**
Sahne Tasarımı: **Özlem Karabay** Giysi Tasarımı: **Deniz Bilgili**
Işık Tasarımı: **Kemal Yiğitcan** Dramaturgi: **Halil Ünsal**

İstasyon Şefi: **Ayhan Anıl** İstasyon Şefinin Karısı: **Şirin Saraçoğlu** Makasçı: **Efe Ünal**
Atlı: **Deniz Gürzumar** Ses: **Devrim Karakoyun**

Piyano: **Cem İdiz, Dicle Taylan Talayhan**

Yönetmen Yardımcıları: **Nazlı Benan Özkaya, Selen Şeşen, Devrim Karakoyun**
Görsel İletişim Tasarımı: **Mahir Akkoyun** Fotoğraf-Video: **Aslıhan Güçlü, Serhan Çiner**
Başrealizatör: **Barış Direnç Altınay** Teknik Sorumlu: **Hayri Kurt**
Sahne Amiri: **Çetin Ok, Alp Okur** Sahne Makinisti: **Hakan Dağlı**
Sahne Aksesuarcısı: **Eylem Özdemir** Işık Kumanda: **Can Tangal**
Sahne Işıkçısı: **Tuğrul Kaya** Kondüvit: **Bora Yücel**
Sahne Terzisi: **Ezgi Ercan** Makyöz: **Olcaay Kankotan**

ATASİVE

İHALETİ

GORDUK